

JAN LINDSTRÖM

Sjuk av sorg?

Jan Lindström är ledarskribent på Expressen. Han har ett förflutet som korrespondent i USA och Östeuropa.

Sorg – »I vården behandlas den med piller som om den vore en sjukdom och inte en del av livet«, sade en kvinna i ett reportage i Dagens Nyheter nyligen.

Hon förlorade man och barn i en vil-labrand.

»[Hon] varken sov eller åt. Dagarna gick och fick hon i sig något kräktes hon upp det med en gång ... Däremellan försökte de skedmata [henne] med yoghurt.«

Det låter ändå som vore hon sjuk. Av sorg.

Jag frågar två läkare i min bekantskapskrets om de fick lära sig något om det de skulle komma att möta så ofta i sin verksamhet, nämligen sorg. Den äldre svarar nej, den yngre svarar ja.

Kvinnan i DN har rätt i att sorg är en del av livet. Få medborgare når mogen ålder utan att ha känt av sorg. En del sorger är lättare att tas med än andra. Att förlora en morförälder, till exempel, är för de flesta inte outhärdligt sorgligt.

Men om man mister ett barn är det bortom all rimlighet. Vi gjorde det, min fru och jag, i början av 1980-talet. Vi förlorade Anna, som var tio år, och hade det funnits lämpade piller, så hade vi tagit dem.

Att mista sina föräldrar ligger någonstans i mitten på sorgeskalan.

När min far låg för döden satt jag och mina bröder vid hans sjukhusbädd. Pappa föreföll vistas någonstans bortom oss och var allt annat än närvarande. Han andades rosslande med gapan-de mun och blundade hårt. Jag höll om hans trähårda hand och talade med honom. Jag sade:

– Aldrig har jag fått säga dig att jag älskar dig. Aldrig har jag kysst dig. Nu gör jag det.

Jag kysste honom på den svala kinden. Och plötsligt kände jag hans fingrar trycka till om mina, rätt svagt men ändå tydligt. Det var det enda livstecken han gav ifrån sig, och snart slutade han andas.

Medan han ännu levde kom en manlig sjuksyster in av och till. Han föreföll

inställd på uppmuntran och uppgivelse samtidigt. Han sade att vår gamla pappa inte verkade vilja leva mer, och måste man inte respektera detta ... Han sade att man naturligtvis kunde sätta in diverse livsförlängande åtgärder, men vore det verkligen vettigt ...

Jag upplevde en radikal ambivalens där. Det var alldeles sant att pappa inte hade någon större livslust. Mamma hade dött ett par år tidigare, och de

Jag vet inte om sorg är en sjukdom eller bara en del av livet. Förmodligen bådadera, eftersom även sjukdom normalt sett är en del av livet, liksom i slutänden döden.

hade varit gifta i över ett halvsekel, dagligen beroende av varandra. Han kände sig leva på övertid efter hennes död och hade aldrig gillat övertid, eftersom han haft så mycket av den för att försörja familjen.

Ändå hade jag ingen lust att ge upp pappas liv utan vidare, och framför allt inte av ekonomiska skäl eller av hänsyn till sjukhusets allmänna tidsbrist. Jag sade att jag ville tala med en läkare, men innan pappa dog hade ingen läkare tid att komma.

Mina föräldrar miste ett barn i mitten av 1970-talet, då min bror Kjell hängde sig. Han var en poetisk person och en missbrukare, uppfylld av drömmar och nederlag. När pappa, redan pensionerad, skaffat en verkstad för smide anställde han Kjell för att ge honom möjligheter till liv och ansvar. Det fungerade uppenbarligen inte.

En kväll ringde Kjell till pappa och

tog adjö från själva verkstaden. Pappa bad honom sätta sig ner och vänta, inte göra något, bara vänta på sin far. Pappa tog bilen från Råsunda till Nybrogatan där verkstaden låg mot bakgården. Där fann han sin pojke hängande, skar ner honom för sent, höll om honom, ringde 90 000.

När jag larmades, kom jag hem till en gråvit far som satt stum och rak i soffan och inte svarade på tilltal. Mamma däremot låg ropande och gnyende på sin säng med en blöt handduk över pannan. Hon kallade till sig sina överlevande barn, ett efter ett. Hon åkallade alla makter och påpekade sin förtvivlan. Medan jag satt vid hennes sida ropade hon ut sin saknad men tog min hand och sade att min existens ändå var en tröst.

Jag vet inte om sorg är en sjukdom eller bara en del av livet. Förmodligen bådadera, eftersom även sjukdom normalt sett är en del av livet, liksom i slutänden döden.

Frågan är vad vårdpersonalen har för del och uppgift i den, allt från läkare till biträden. I deras arbete ingår att möta människors sorg, ideligen efter vad jag förstår. En döende patient sörjer det liv som borde ha återstått, en anhörig börjar sörja vid beskedet om det hopplösa men lyfter eller sänker sin sorg till en helt annan nivå när makens, makans, barnets, föräldrarnas död verkligen inträffat.

De flesta sörjande följer det vetenskapligt givna schemat fram till acceptans. På vägen är somliga av dem defintivt sjuka, ungefär som den matvägranande och vomerande kvinnan i Dagens Nyheter. Men några kommer aldrig i livet att bli riktigt friska igen.

»Estonia« och tsunamin gav oss något som kallas nationalsorg.

Vare sig sorgen är en sjukdom eller en del av livet eller bådadera, så är den aktualiserad i dessa dagar. De flesta av oss har att fundera kring den, hur att hantera den, hur att lindra den, hur att stå ut med den.

Också läkarna. Kanske särskilt läkarna.

Jan Lindström